

Отже, система забезпечення якості вищої освіти у США побудована на засадах академічної свободи та автономії закладів вищої освіти, поєднаних із відповідальністю перед замовниками освітніх послуг, що формується на основі здорової і справедливої конкуренції і прямого впливу ринку праці.

За зовнішніми ознаками процедури акредитації можуть нагадувати аналогічні в Україні. Однак за змістом вони абсолютно різні. Безумовно, швидке запровадження в Україні ринкових механізмів регулювання якості освіти неможливе. Однак необхідно крок за кроком запроваджувати підходи, які забезпечать об'єктивне оцінювання якості і реальну відповідальність закладу вищої освіти за результати діяльності.

Список використаної літератури

1. Біліченко С. П. Оцінка ефективності надання якісних освітніх послуг: зарубіжний досвід [електронний ресурс] / С. П. Біліченко. — Режим доступу: http://www.rusnauka.com/20_PNR_2011/Pedagogica/2_87167.doc.htm.
2. Дунак Н. В. Система забезпечення якості вищої освіти у країнах Західної Європи й США [електронний ресурс] / Н. В. Дунак. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ozfm_2014_9_50.pdf.
3. Ковтунець В. Система забезпечення якості вищої освіти у США [електронний ресурс] / В. Ковтунець. — Режим доступу: <http://www.erasmusplus.org.ua/2014-05-30-14-56-19/prezentatsii/category/3-materialy-natsionalnoi-komandy-ekspertiv-shchodo-zaprovadzhennia-instrumentiv-bolonskoho-protseesu.html?download=88:rozvytok-systemy-zabezpechennia-iakosti-vyshchoi-osvity-ukrainy>.
4. Подольчак Н. Розвиток якості вищої освіти шляхом застосування досвіду акредитації ВНЗ у США [електронний ресурс] / Н. Подольчак. — Режим доступу: <http://voxukraine.org/2015/09/23/podolchak-rozvytok-yakosti-vyshchoi-osvity-ua>.

Вікторія Ренка

ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ У ПОРТУГАЛІЇ

Розвиток сучасного суспільства детермінує повагу до людського розмаїття, встановлення принципів солідарності, що забезпечує захист та повне інтегрування у соціум усіх верств населення, перш за все — осіб із обмеженими можливостями здоров'я. Це зумовлено визначенням головної мети соціального розвитку — створення «суспільства для всіх». В основу такого інтегрування покладено концепцію цілісного підходу, яка відкриває шлях до реалізації прав та можливостей для кожної людини і, насамперед, передбачає рівний доступ до здобуття якісної освіти.

«У загальноосвітніх школах освіту мають надавати в межах можливого, без будь-яких виявів дискримінації стосовно дітей та дорослих інвалідів, — така офіційна позиція європейської спільноти була висловлена ЮНЕСКО, Комісією з прав людини, — оскільки у більшості випадків інвалідність сама по собі не є перешкодою, дискримінація — ось що перешкоджає дитині отримати освіту в загальній системі» [1].

Актуальність проблеми зумовлює вивчення та подальше використання португальського досвіду інклюзивного навчання в Україні, *метою дослідження* є ознайомлення зі структурою та законодавчим підґрунтям галузі інклюзивної освіти, встановлення особливостей підготовки вчителів інклюзивного навчання у Португалії.

Інклюзивне навчання — комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям із особливими фізичними та освітніми потребами шляхом організації процесу їхнього навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на основі застосування особистісно зорієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей.

Подібно іншим країнам Європи, у Португалії сфера інклюзивної освіти зазнала швидких і глибоких змін. Протягом довгих років її розглядали в контексті «медичної» перспективи чи перспективи милосердя. Таким чином, вивчення організації процесу освіти для учнів із відхиленнями у розвитку в багатьох аспектах є інноваційним.

Значним імпульсом в освіті учнів із вадами розвитку в Португалії послужило створення в 1941 році у Лісабоні курсів для вчителів при школах спеціальної освіти. На той час у деяких школах створювалися спеціальні класи, до яких набирали учнів із різними вадами розвитку.

У 50-60 роки ХХ століття почали створювати асоціації, які шукали шляхи підтримки освітнього процесу для учнів із різними вадами: інтелекту, церебральним паралічем, глухотою тощо. Португалія переживала важливий етап змін у зв'язку з «Революцією гвоздик» 25 квітня 1974 року. Глибокі соціальні зміни, здійснені у той час, рішуче вплинули на систему спеціальної освіти та систему освіти в цілому. Вже з 1969 року почали процес інтеграції учнів, переважно сліпих, у загальноосвітніх школах Лісабона. Починаючи з 1974 року, діє масштабна інтеграція учнів із відхиленнями у розвитку в загальноосвітні школи. Протягом 70-80-х років ХХ століття зі створенням спеціальних шкіл почала свій розвиток політика інтеграції в освіті [2, с. 72-73].

Водночас із політикою інтеграції, починаючи з 1974 року об'єднаннями педагогів і батьків школярів стали створюватися численні кооперативи, які шукали шляхи забезпечення медичної допомоги, спеціалізованої підтримки і навчання учнів із відхиленнями.

Ці заклади сприяли якісному навчанню дітей із особливими потребами, а також охоплювали різні вікові групи.

Закон, який став основою інклюзивної системи освіти (№ 46/86 від 14 жовтня 1986 року), остаточно визначив спеціальну освіту складовою загальної. Нормативний документ становить базу спеціальної освіти, надає підтримку школам загальної освіти відповідно потреб кожного учня [4].

За даними 2007-2008 років, у Португалії налічується близько 1,8 мільйона особливих учнів, із яких 1,25 мільйона у реєстрах обов'язкової освіти. 86 відсотків учнів закінчують початкову освіту (9 класів) і 79 % — середню школу. Співвідношення кількості вчителів до учнів у державній освіті становить 1 до 15, в дошкільних установах 1 до 14,1, і в середній освіті — 1 до 7,7.

У 90-х роках ХХ століття політика інтеграції в освіті стала спільною справою в масових школах. Спеціальний режим навчання у звичайних школах

був запроваджений законом № 319/9, який установив адаптацію умов процесу навчання й успішності до дітей із особливими освітніми потребами (ООП).

Цей закон має величезне значення для створення умов нової реальності в системі навчання, де учень із ООП може скористатися правом навчання у звичайному класі. Цей документ передбачає, що школа повинна бути підготовлена до навчання учня, відповідно до його потреб.

1 липня 1997 року набуло чинності рішення № 105/97, змістом і метою якого є створення координаційних груп для співпраці зі школами та допоміжним персоналом у процесі управління ресурсами та впровадження погоджених рішень. *Координаційні групи підтримки в навчанні* здійснюють пошук шляхів вирішення проблем інтеграції та раціоналізації для кожної школи в певному регіоні, координуючи при цьому не тільки ресурси, а й узгодженість роботи вчителів, що залучені до «спеціального навчання» [5].

Точні дані ще не публікували, проте є відомості, що у 2005 році тільки 40 % педагогів у системі спеціальної освіти були фахово підготовлені в цій сфері [3]. Сьогодні ситуація краща, проте потреба у кваліфікованих дефектологах залишається.

Освітня підготовка вчителів у Португалії здійснюється університетами й технікумами. Базою освітньої підготовки вчителів спеціальної освіти є фахова програма. Її зміст визначає відповідне законодавство, яке встановлює навчальний план підготовки мінімум у 250 годин протягом 22 лекційних тижнів.

Цікаво те, що закон обумовлює, що викладачем спеціальної освіти може бути тільки той, який уже мав п'ятирічний досвід роботи вихователя або вчителя. Зараз Закон від 23 лютого 2009 року дозволяє підготовку фахівців спеціальної освіти після закінчення педагогічних навчальних закладів без обов'язкового 5-річного стажу [6].

Науково-педагогічна рада освіти вважає, що курси вихователів або вчителів спеціальної освіти повинні поділятися на профілі за освітніми потребами. Існує шість категорій: когнітивні й моторні, емоційні й особистісні, вади слуху, недоліки зору, комунікація і мова, рання допомога дітям.

Організація навчального процесу також визначається законом. Курси спеціальної освіти в обов'язковому порядку повинні містити загальний компонент — педагогічні науки — і більш вузький профіль, пов'язаний зі спеціальною підготовкою та атестацією фахівця. Педагогічні науки повинні викладатися мінімум 50 годин і складати всього 20 % лекційного матеріалу. Підготовка з профільної спеціалізації не може становити менше 60 % від усього лекційного розкладу, а компонент наукового опрацювання дипломного проекту повинен мати мінімум 40 годин.

У цьому ж законі представлені вимоги до компетентності викладацького складу, 70 % якого повинні мати наукові ступені магістра чи професора.

У профілі спеціалізації галузі знань розподілені за 4-а рівнями: *навички критичного мислення, навички інтервенції, педагогічні й управлінські навички, здатність оцінювати і давати консультації*.

Продовжується здійснення заходів, спрямованих на гармонізацію і підвищення якості системи вищої освіти. Тепер спеціальну освіту можуть отримати лише ті студенти, які вже опанували курс магістратури і хочуть

продовжувати навчання. З 2008 року збільшили кількість курсів магістратури для підготовки фахівців спеціальної освіти у вищих навчальних закладах.

Ураховуючи характер нещодавно вжитих заходів, ще відчуваються недоліки в оцінці ефективності цих нововведень на різних рівнях. Однак уже можна чітко зазначити такі позитивні зрушення:

1. курси магістратур стають усе більш професійно зорієнтованими;
2. нові підходи до спеціальної освіти ведуть до змін у цілях навчання, навчальному плані, методиках підготовки фахівців.

Кількісні показники також засвідчують позитивні зрушення. Наприклад, зараз нараховують 31 776 учнів, які мають спеціальні потреби, і тільки 2 382 з них навчаються у спецшколах [3]. Португалія належить до групи країн із найвищим числом учнів із вадами, які навчаються у звичайних школах.

Слід зазначити, що вже протягом 35 років у Португалії здійснюють цілеспрямовану політику забезпечення навчання дітей із відхиленнями в розвитку у звичайних школах. Це дозволило Португалії досягати високих результатів у сфері залучення учнів із ООП до масових шкіл.

У Португалії працюють 4 779 педагогів спеціальної освіти, діяльність яких спрямована виключно на учнів із ООП [3]. Сьогодні на часі гармонізація освітніх профілів, визначених на фаховому рівні, перегляд багатьох педагогічних курсів спеціальної освіти у відповідності зі стратегією навчання, яке дозволить педагогам стати справжніми професіоналами.

Щоб запровадити аналогічний португальському досвід інклюзивної освіти в Україні, у першу чергу, необхідно підготувати українське суспільство до толерантного ставлення до дітей із обмеженнями можливостями, до продуктивної взаємодії з такими дітьми та їхнім найближчим оточенням. Окрім цього, інклюзивна освіта потребує значних коштів для створення необхідних умов для дітей із ООП у загальноосвітніх школах та підготовки фахівців у цій галузі. На жаль, поки що Україна не спроможна профінансувати проект такого масштабу. Сподіваємося, що у майбутньому наша держава подолає економічні проблеми і створить потужну галузь інклюзивної освіти.

Список використаної літератури

1. UNESCO. Convention on the Rights of Persons with Disabilities [електронний ресурс] / UNESCO, 2006. — Режим доступу до ресурсу: <http://www.un.org/disabilities/convention/conventionfull.shtml>.
2. Costa M. A. Country Briefing-Special Education in Portugal / M. A. Costa, D. Rodrigues // European Journal of Special Education Needs. — 1999. — № 14. — P. 70-89.
3. Родригеш Д. Специальное включающее образование в Португалии: факты и выбор [електронний ресурс] / Д. Родригеш, Ж. Нугейра. — 2010. — Режим доступу до ресурсу: <http://edu-open.ru/Portals/0/Documents/international/port.pdf>.
4. Lei de Bases do Sistema Educativo [електронний ресурс]. — 1986. — Режим доступу до ресурсу: http://www.dges.mctes.pt/NR/rdonlyres/AE6762DF-1DBF-40C0-B194-E3FAA9516D79/1766/Lei46_86.pdf.
5. ASSEMBLEIA DA REPÚBLICA [електронний ресурс]. — 1997. — Режим доступу до ресурсу: http://www.cite.gov.pt/Legis_Nac/ArquivoLN/LeisArqLN/Lei105_97.htm.
6. DIÁRIO DA REPÚBLICA [електронний ресурс]. — 2009. — Режим доступу до ресурсу: <http://dre.tretas.org/dre/246892/>.